

УДК 331.485:37(477.82)

С. Р. Андрейчин,
завідувач центру практичної психології і соціальної роботи Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (ВІППО), член Всеукраїнської арт-терапевтичної асоціації

Психологічна служба в закладах освіти Волинської області як складник системи психолого-педагогічного супроводу

Проаналізовано стан психологічної служби системи освіти Волинської області на даному етапі.

Ключові слова: психологічна служба, практичні психологи, соціальні педагоги, нормативи чисельності, динаміка розвитку, освітній рівень, кваліфікаційний рівень, нормативно-правове забезпечення, перспективи діяльності.

Andreichyn S. R. Psychological Service in Educational Institutions of Volyn Region as a Component of Psychological and Pedagogical Support.

The state of psychological service of an educational system of Volyn region at this stage is analysed.

Key words: psychological service, psychologists, social teachers, standards of number, dynamics of development, educational level, qualification level, regulatory support, activity prospects.

Постановка проблеми. Психологічна служба в системі освіти Волинської області – це сукупність закладів, установ, підрозділів і посад, що складають єдину систему, основу якої становлять фахівці у сфері практичної психології та соціальної педагогіки. Діяльність психологічної служби в області координує центр практичної психології і соціальної роботи Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти.

Наша служба розвивається відповідно до «Регіональної програми розвитку психологічної служби системи освіти Волинської області на період до 2017 року», затвердженої рішенням колегії управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації № 7/7 від 14.11.2013 р. У цій програмі розроблено конкретні напрямки та завдання для підвищення ефективності психологічних послуг та методичного забезпечення служби.

Виклад основного матеріалу. Станом на 1 червня 2015 року в системі освіти Волинської області працює 725 фахівців, з них 464 практичних психологи, 239 соціальних педагогів та 22 методисти. Кількість фахівців психологічної служби щорічно зростає. Так, у 2007 році у навчальних закладах Волині працювало 398 фахівців, у 2008 – 485, у 2009 – 554, у 2010 – 617, у 2011 – 665, у 2012 – 690, у 2013 – 681, у 2014 – 715, у 2015 – 725.

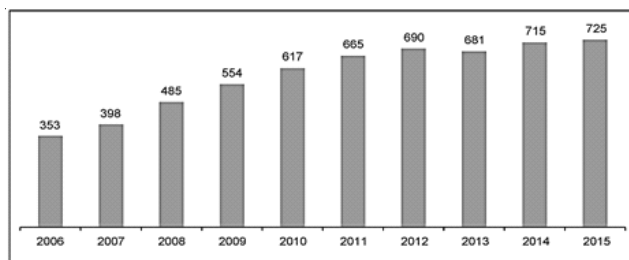

Рисунок 1. Динаміка чисельності фахівців психологічної служби

Декілька слів про кадрове забезпечення працівників психологічної служби. У закладах освіти Волині є 390,25 ставки практичних психологів (при потребі 725) та 182,75 ставки соціальних педагогів (при потребі 409,5). Таким чином, дефіцит ставок:

практичних психологів – 348,5, соціальних педагогів – 230.

Аналіз динаміки чисельності фахівців психологічної служби області за останні роки свідчить про те, що кількість практичних психологів збільшилась у Горохівському, Іваничівському, Луцькому та Любомльському районах. Негативні тенденції спостерігаємо у Локачинському районі, містах Володимирі-Волинському та Нововолинську.

Таблиця 1

Динаміка чисельності практичних психологів

№ з/п	Район, місто	2011	2012	2013	2014	2015
1	Володимир-Волинський	12	12	12	10	11
2	Горохівський	20	24	20	20	23
3	Іваничівський	9	8	10	12	15
4	Камінь-Каширський	36	35	33	34	36
5	Ківерцівський	21	21	21	21	20
6	Ковельський	12	11	11	13	12
7	Локачинський	9	7	7	7	6
8	Луцький	19	16	20	21	24
9	Любешівський	16	17	13	16	17
10	Любомльський	23	23	25	27	27
11	Маневицький	28	26	26	26	26
12	Ратнівський	19	20	21	22	21
13	Рожищенський	16	15	14	16	16
14	Старовижівський	12	13	12	12	12
15	Турійський	17	17	17	18	18
16	Шацький	13	12	14	14	14
17	м. Володимир-Волинський	17	12	10	10	11
18	м. Ковель	27	22	22	22	22
19	м. Луцьк	87	79	75	75	75
20	м. Нововолинськ	24	20	18	18	17

Нові ставки соціальних педагогів уведено в Іваничівському, Камінь-Каширському, Луцькому та Ратнівському районах. Зменшення кількості соціальних педагогів спостерігаємо у містах Нововолинську, Володимирі-Волинському та Луцьку.

Таблиця 2

Динаміка чисельності соціальних педагогів

№ з/п	Район, місто	2011	2012	2013	2014	2015
1	Володимир-Волинський	6	7	7	7	6
2	Горохівський	10	12	14	13	8
3	Іваничівський	5	5	7	8	10
4	Камінь-Каширський	31	32	32	32	34
5	Ківерцівський	10	10	10	12	12
6	Ковельський	7	6	6	6	9
7	Локачинський	3	4	4	4	4
8	Луцький	1	1	3	3	4
9	Любешівський	13	13	13	14	14
10	Любомльський	10	10	8	9	9
11	Маневицький	7	9	9	9	9
12	Ратнівський	10	9	9	13	13
13	Рожищенський	4	5	5	7	7
14	Старовижівський	11	11	11	11	11
15	Турійський	17	11	7	16	17
16	Шацький	1	1	3	3	3
17	м. Володимир-Волинський	7	4	3	3	3
18	м. Ковель	9	8	9	9	7
19	м. Луцьк	36	31	29	29	29
20	м. Нововолинськ	9	6	5	5	5

Освітній рівень фахівців психологічної служби розподіляється таким чином: вищу базову освіту мають 345 практичних психологів, курси перекваліфікації закінчили 87, у 16 осіб – освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра та в 16 – інша освіта.

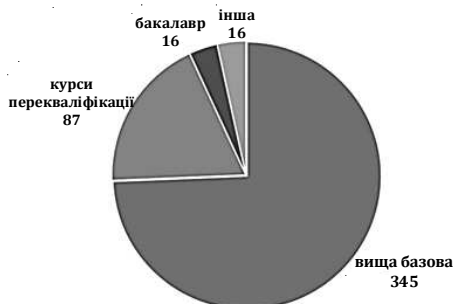

Рисунок 2. Освітній рівень (практичні психологи)

Кваліфікаційний рівень практичних психологів такий: вищу категорію мають 94 особи, I – 90, II – 127. На даний момент маємо 153 спеціалісти.

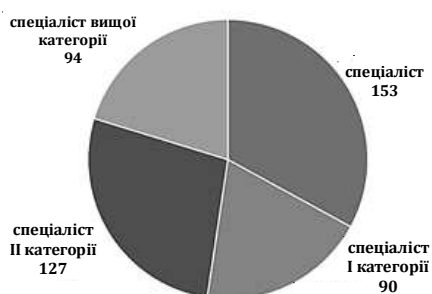

Рисунок 3. Кваліфікаційний рівень фахівців психологічної служби (практичні психологи)

Щодо соціальних педагогів: вищу базову освіту мають 199 фахівців, курси перекваліфікації – сім, диплом бакалавра – 12 осіб, іншу освіту – 22 особи.

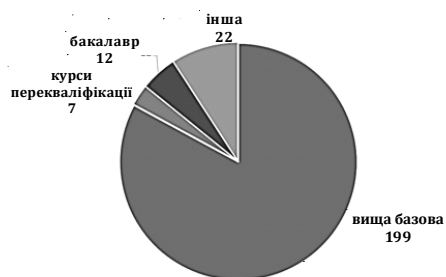

Рисунок 4. Освітній рівень (соціальні педагоги)

Кваліфікаційний рівень соціальних педагогів розподіляється так: 11 спеціалістів вищої категорії, 42 – першої, 81 – другої та 105 спеціалістів.

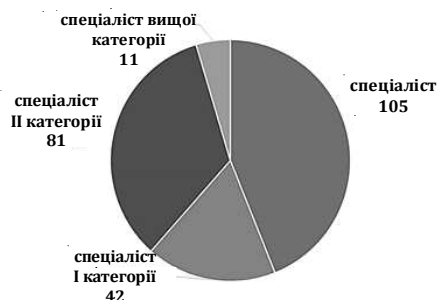

Рисунок 5. Кваліфікаційний рівень фахівців психологічної служби (соціальні педагоги)

Методисти з психологічної служби у міських та районних відділах освіти мають досить високий рівень кваліфікації. Із 22 осіб вищу базову освіту є в 11, курси перекваліфікації закінчили 10, одна особа має іншу освіту.

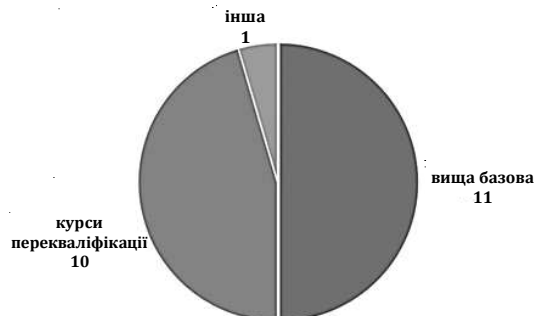

Рисунок 6. Освітній рівень (методисти)

Вищу кваліфікаційну категорію мають 17 методистів, першу – два, другу – два, одна особа є спеціалістом.

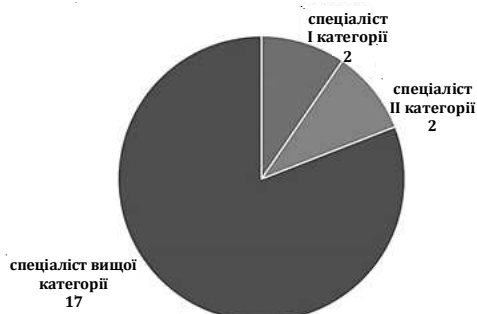

Рисунок 7. Кваліфікаційний рівень фахівців психологічної служби (методисти)

Практика роботи свідчить, що психологічна служба функціонує на високому професійному рівні у тих районах і містах, де відкрито ставки методистів з психологічної служби і на що посаду призначаються особи з високим професійним рівнем та стажем роботи за фахом у закладах освіти. Зазначимо, що у м. Ковелі, Ковельському та Луцькому районах у відділах освіти немає методистів з психологічної служби, а в ряді районів методисти РМК та ММК мають багато інших напрямів діяльності, що перешкоджає ефективному виконанню посадових обов'язків за кожним із них.

Працівники психологічної служби багато працюють щодо психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронажу всіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Тому професійна діяльність має відбуватись у спеціально обладнаних кабінетах відповідно до Положення про психологічний кабінет дошкільних, загальноосвітніх та інших навчальних закладів. Проте лише 44 практичних психологів мають робочий і навчальний кабінети та 63 соціальних педагогів – окремий робочий кабінет. Зовсім не мають кабінету п'ять практичних психологів та шість соціальних педагогів.

Центром практичної психології і соціальної роботи щорічно розробляється система семінарів із різних питань діяльності психологічної служби. Для методистів із психологічної служби міських і районних відділів освіти два рази на рік проводяться наради і семінари з питань нормативно-правового забезпечення, актуальних питань діяльності практичних психологів і соціальних педагогів. Постійно проводяться семінари для молодих фахівців служби. Тематика семінарів різноманітна. У 2014/2015 роках проведено обласні семінари: «Актуальні питання роботи психологічної служби на сучасному етапі», «Психологічні аспекти профілактики ризикованої поведінки в освітньому середовищі», «Особливості роботи психолога із посттравматичним стресовим розладом: моделі, діагностика, психотерапія», «Психологічний супровід навчально-виховного процесу в умовах сучасної школи».

Щорічно працівники центру розробляють та видають методичні рекомендації з актуальних питань роботи практичних психологів і соціальних педагогів. За останні два роки центр практичної психології підготував такі методичні матеріали: «Арт-методи в освітньому просторі: теорія та практика», «Теоретичні та практичні аспекти формування навичок здорового способу життя у дітей і підлітків», «Соціально-психологічний супровід дітей, схильних до девіантної поведінки». Фахівці психологічної служби також працюють над методичними матеріалами, видають їх, беруть участь у виставці «Творчі сходінки педагогів Волині» та публікуються у фахових виданнях.

На курсах підвищення кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів постійно оновлюється та вдосконалюється розділ «Функціональна і фахова підготовка». Центром практичної психології розроблено і впроваджується спецкурс «Теоретичні та практичні основи застосування арт-методів в освітньому просторі». У 2013/2014 н. р., враховуючи запити слухачів, започаткували спецкурс «Особливості роботи психолога із посттравматичним стресовим розладом». На кожних курсах проводимо опитування з метою

виявлення потреб слухачів та намагаємося висвітлювати теоретичні та практичні аспекти актуальних проблем.

Працівники центру практичної психології постійно підвищують свою кваліфікацію та беруть участь у навчаннях в рамках проектів. Цього року ми брали участь у таких навчаннях: семінар «Особистісні та професійні ресурси для роботи зі стресом, тривогою, травмою „Психологічна гнучкість та розвиток“», який провівся Українською спілкою психотерапевтів у м. Львові, тренінг «Поширення національного механізму взаємодії з державними структурами в рамках проекту „Поширення національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в Україні“». У 2015 році фахівці обласного центру проходили навчання на семінарі «Аналіз та способи вирішення конфліктів. Соціально-педагогічний контекст» за сприяння посольства Сполучених Штатів у м. Києві та «Організація надання соціально-психологічної допомоги дітям та їх сім'ям, переміщеним у регіони України з тимчасово окупованої території та районів проведення антитерористичної операції» за сприяння посольства Австралії у Польщі.

Здобуті знання реалізуємо на практиці, проводимо семінари та тренінги з відповідних питань.

Перспективи діяльності психологічної служби такі:

- приведення кількості практичних психологів і соціальних педагогів у відповідність до нормативів чисельності (збільшити на 30 % відповідно до Регіональної програми);
- забезпечення фахівців служби навчальними і робочими кабінетами;
- впровадження системи методичної роботи, адекватної сучасним реаліям і тенденціям;
- проведення експертизи психологічного інструментарію;
- впровадження комп'ютерних діагностичних технологій у роботу практичних психологів і соціальних педагогів;
- щорічне здійснення аналізу, оцінки і прогнозу розвитку психологічної служби;
- створення банку рекомендованих ліцензійних методик та просвітницьких програм.
- впровадження на курсах підвищення кваліфікації ВІППО спецкурсу «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу в дітей».

Висновки. Психологічна служба системи освіти Волинської області функціонує на належному фаховому рівні. Актуальними напрямками у 2014/2015 н. р. були консультативна та психокорекційна робота з сім'ями і дітьми учасників АТО, профілактика протиправної, агресивної та насильницької поведінки серед школярів. Порівняно з 2013/2014 н. р. кількість фахівців служби збільшилась на 10 працівників. Відповідно до «Регіональної програми розвитку психологічної служби системи освіти Волинської області на період до 2017 року» планується збільшити показники забезпеченості навчальних закладів практичними психологами та соціальними педагогами на 30 %. Адже за забезпеченням фахівцями Волинська область займає 13 позицію серед областей України. Практичними психологами та соціальними педагогами навчальні заклади забезпечені на 50,5 %.

Література

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/1060-12
2. Наказ МОН України від 02.07.2009 № 616 «Про внесення змін до положення про психологічну службу системи освіти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0687-09
3. Наказ МОН України від 06.08.2013 № 1106 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки щодо розвитку психологічної служби на період до 2017 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : old.mon.gov.ua/.../mmon_1106_06082013.doc
4. Лист МОН від 27.07.2015 № 1/9-347 «Про забезпечення фахівцями та пріоритетні напрями діяльності психологічної служби системи освіти у 2015/2016 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pedrada.com.ua/mcfr-osvita/our_publications/praktichnij_psikholog_ditjachij_sadok/2015/08/